

Asia: VN/20427/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1 Tausta

Akava pitää toimintasuunnitelman valmistelua erittäin tarpeellisena, tarkastelemme ja vastauksemme keskittyvät erityisesti työelämään ja työpaikkoihin. On ehdottomasti perusteltua, että tarkastelu on poikkihallinnollinen ja että Suomessa laaditaan kansallinen toimintasuunnitelma, jonka päivityksestä myös huolehditaan.

2 Toimintasuunnitelman tavoitteet

Tavoitteet ovat kannatettavia ja kattavia.

Hellejaksojen yleistyminen lisää terveysriskejä myös Suomessa, ja vaikutukset ulottuvat laajasti, myös työelämään, tuottavuuteen ja työhyvinvointiin. Erityisen tärkeää on tunnistaa helteen vaikutukset ja toimenpiteet eri sektoreilla ja erilaisissa työtehtävissä ja että tämä huomioidaan toimenpidesuosituksissa. Akava pitää tärkeänä, että toimenpiteissä ja varautumisessa on selkeä vastuunjako eri toimijoiden kesken (esim. vastuunjako työnantajan ja viranomaisten välillä työolojen osalta).

3 Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät

Luonnos tunnistaa riskiryhmät ja haavoittuvuudet hyvin.

Työelämän osalta työturvallisuuden ja ennaltaehkäisyn näkökulmaa tulisi täsmentää.

Tutkimusten mukaan helle ja korkeat lämpötilat muodostavat merkittävän työturvallisuusriskin. Kun lämpötila nousee yli 30 °C:n, työtapaturmien riski kasvaa noin 5–7 prosenttia, ja lämpötilan ylittäessä 38 °C tapaturmien todennäköisyys kasvaa jo 10–15 prosenttia.

Altistuminen kuumuudelle ei lisää ainoastaan välittömiä tapaturmariskejä, vaan siihen liittyy myös pitkäaikaisia terveyshaittoja. Kuumuus kasvattaa riskiä muun muassa sydän- ja verisuonisairauksiin,

hengityselinsairauksiin sekä muihin terveysongelmiin, kuten krooniseen munuaissairauteen ja hedelmällisyyden heikkenemiseen.

Nämä havainnot korostavat tarvetta huomioida helteen vaikutukset nykyistä systemaattisemmin työelämässä ja työturvallisuussäätelyssä.

Lähde: European Trade Union Institute (ETUI): Heatwaves as an occupational hazard – The impact of heat and heatwaves on workers' health, safety and wellbeing and on social inequalities.

Raportissa on hyvin huomioitu eri toimialojen ja niissä työskentelevien olosuhteet. Akava painottaa, että kuumuuden haittavaikutuksia, ennaltaehkäisyä ja toimenpiteitä tulee tarkastella seuraavilla sektoreilla ja tehtävissä sekä olosuhteissa:

- sisätiloissa työskentelevät asiantuntijat ilman riittävää jäähdytystä
- opetus- ja varhaiskasvatushenkilöstö (pitkät altistumisajat, tilojen kuormittavuus)
- sote-alan henkilöstö (suojavarustus, kuormittavat työolot)
- etätönteekijät, joilla ei ole työnantajan vaikutuspiirissä olevia työolosuhteita
- johtamis- ja esihenkilötehtävissä toimivat, joihin kohdistuu samanaikaisesti operatiivinen ja henkilöstövastuu kuormittavissa olosuhteissa

4 Riskienhallinta sekä varautumisen ja sopeutumisen koordinointi

Koordinointia koskevat linjaukset ovat kannatettavia.

Koordinoinnin osalta työsuojeluviranomaisten rooli on keskeinen ja tämä tulisi myös huomioida viranomaisten resurssoinnissa, lisäksi työpaikkojen tunnistaminen painokkaammin varautumisessa, työterveyshuollon roolin ja sen selkeyttäminen varautumisen tukena sekä konkretisoida työpaikkojen helletilanteiden toimintamallit osaksi työsuojelun riskienarviointia.

5 Hellevaroitussjärjestelmä

Hellevaroitussjärjestelmä on kattavasti kuvattu.

Akava korostaa, että varoitusten tulee kytkeytyä selkeisiin toimintaohjeisiin työpaikoille. On tärkeää, että laaditaan toimialakohtaisia ohjeita (esim. koulut, sairaalat, toimistot) ja huolehditaan varoitusten saavutettavuudesta työyhteisöissä.

6 Viestintä

Viestintä on keskeinen keino riskien hallinnassa. Akava painottaa, että työnantajille tulee tarjota käytännönläheistä ohjeistusta, joka tukee helletilanteisiin varautumista ja niissä toimimista. Esihenkilöiden roolia viestinviejinä on tärkeää vahvistaa, ja työterveyshuollon asiantuntemusta tulee

hyödyntää viestinnässä nykyistä paremmin. Lisäksi viestinnässä on huomioitava erilaiset työympäristöt, kuten etä- ja hybridityö sekä asiantuntijatyö, jotta ohjeistus on aidosti sovellettavissa eri tilanteissa.

7 Helleaaltoihin liittyvä valmius ja varautuminen

Akava pitää tärkeänä, että helleaaltoihin varautuminen tunnistetaan osaksi yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta ja että työpaikkojen roolia varautumisen toteuttamisessa vahvistetaan nykyistä selkeämmin.

Akava korostaa, että työpaikoilla tulee olla ennakolta määritellyt toimintamallit hellejaksojen varalle. Näiden tulee kytkeytyä hellevaroitustjärjestelmään ja mahdollistaa nopea reagointi muuttuviin olosuhteisiin. Keskeistä on, että työnantajilla ja esihenkilöillä on selkeät valmiudet arvioida tilannetta ja tehdä tarvittavia työjärjestelyjä.

Varautumista tulee tukea selkeällä kansallisella ohjeistuksella, jotta käytännöt ovat yhdenmukaisia eri toimialoilla. Lisäksi työterveyshuollon asiantuntemusta tulee hyödyntää varautumisen suunnittelussa ja tukemisessa.

8 Pidemmän aikavälin toimenpiteet

Akava pitää keskeisenä, että suunnitelmaa ja sen toimenpiteitä päivitetään systemaattisesti ja säännöllisesti huomioiden tapahtuneet ilmaston lämpenemisen muutokset, tutkimustieto sekä vaikutusten seuranta (työtapaturmat,jne).

9 Työterveys ja työsuojelu

Helteen vaikutukset tulee tunnistaa systemaattisesti osana työturvallisuutta kaikessa työssä.

Akava katsoo, että helle tulee tunnistaa työturvallisuuslain mukaisena haitta- ja vaaratekijänä kaikessa työssä. Velvoitteita ei tule rajata vain fyysisesti kuormittaviin töihin, vaan niiden tulee kattaa myös asiantuntija-, opetus- ja hoivatyö sekä muut sisätiloissa tehtävät työt.

Akava pitää tärkeänä, että toimintasuunnitelmassa tehdään selkeä ero varsinaisen erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavan kuumatyön ja hellejaksojen aiheuttaman yleisen lämpökuormituksen välillä. Hellejaksoihin varautuminen koskee laajasti kaikkea työtä, vaikka se ei ole sama asia kuin lainsäädännössä määritelty kuumatyö.

Helleolosuhteet tulee sisällyttää systemaattisesti työpaikkojen riskienarviointiin. Arvioinnissa tulee huomioida myös kognitiivinen kuormitus, kuten keskittymiskyvyn heikkeneminen ja virheriskin kasvu. Riskien arvioinnissa on keskeistä tunnistaa yksilöiden sijaan erityisesti sellaiset työtehtävät ja työntekijäryhmät, joissa helle altistaa terveysriskeille.

Hellejaksojen aikana tulee mahdollistaa joustavat työajat, tauotuksen lisääminen sekä mahdollisuus etätööhön tai viileämpiin työtiloihin siirtymiseen. Akava korostaa, että etätöyön yleistyessä tulee

huomioida tilanteet, joissa työntekijän koti toimii työpaikkana ja kuumakuormitus voi olla pitkäkestoista.

Sisälämpötilojen hallinta tulee tunnistaa keskeiseksi työsuojelukysymykseksi. Jäähdytysratkaisuja on kehitettävä kaikissa töissä, myös asiantuntijatyössä. Työturvallisuuslain mukaisesti ensisijaisia ovat työolosuhteisiin kohdistuvat toimenpiteet, kuten tilojen suunnittelu ja jäähdytys, ennen yksilötason ratkaisuja.

Työterveyshuollolla tulee olla aktiivinen rooli ohjeistuksessa, seurannassa ja työntekijöiden yksilöllisten riskien tunnistamisessa. Samalla on tärkeää täsmentää työterveyshuollon roolia siten, että se tukee työpaikkoja erityisesti työtehtävien ja työolosuhteiden terveydellisen merkityksen arvioinnissa.

Esihenkilöille tulee tarjota selkeät toimintamallit helletilanteisiin, ja heillä tulee olla valmiudet säädellä työkuormaa ja reagoida kuormitustilanteisiin.

Akava katsoo, että kansallisia suosituksia lämpötilaolosuhteista tulee täsmentää ja konkretisoida eri työtehtävien näkökulmasta.

10 Seuranta ja arviointi

Osiassa on esitetty useita olennaisia näkökohtia. Akava korostaa, että seurannassa ja arvioinnissa tulisi kiinnittää erityistä huomiota työperäisten hellehaittojen systemaattiseen tarkasteluun, mukaan lukien vaikutukset sairauspoissaoloihin ja työkykyyn. Lisäksi on tärkeää seurata työympäristöolosuhteita sekä hyödyntää työterveyshuollon tuottamaa tietoa nykyistä tehokkaammin. Akava pitää myös tärkeänä, että helteen vaikutuksia arvioidaan eri ammattiryhmissä, jotta toimenpiteet voidaan kohdentaa tarkoituksenmukaisesti.

11 Toimenpiteet

Vastuutahot tulee nimetä selkeästi ja toimenpiteille asettaa realistinen aikataulu. Lisäksi on tärkeää varmistaa riittävät resurssit sekä sitouttaa työelämän toimijat, mukaan lukien työnantajat ja työntekijäjärjestöt, toimenpiteiden toteuttamiseen.

Liite Toimijoiden ja sidosryhmien roolit ja vastuut hellevarautumisessa

Akava katsoo, että työpaikat, työnantajat ja työpaikkojen työsuojeluorganisaatiot tulee tunnistaa toteuttajiksi hellevarautumisessa. Samalla työmarkkinajärjestöjen roolia tulee vahvistaa, ja työterveyshuollon rooli ottaa mukaan.

Yleisiä huomioita

-

Akava ry